

Užički centar za prava deteta

PREDLOG PRAKTIČNIH POLITIKA ZA BEZBEDNOST I ZAŠTITU DECE OD NASILJA U SPORTSKIM AKTIVNOSTIMA

Zagovaranje za ostvarivanje prava deteta na zaštitu od nasilja u sportu

PREDLOG PRAKTIČNIH POLITIKA ZA BEZBEDNOST I ZAŠTITU DECE OD NASILJA U SPORTSKIM AKTIVNOSTIMA

Zagovaranje za ostvarivanje prava deteta na zaštitu od nasilja u sportu

Izdavač

Užički centar za prava deteta, Užice

Za izdavača

Radovan Cicvarić

Autorka

Marija Petrović

Lektura

Jasmina Filipović

Užice, 2022. godine

Svi pojmovi koji su u tekstu upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

„Ova publikacija je nastala u okviru projekta Beogradske otvorene škole „Dijalog promena“, koji se sprovodi uz finansijsku podršku Evropske unije. Stavovi i mišljenja autora izneti u ovoj publikaciji ne predstavljaju zvanične stavove Evropske unije, ni Beogradske otvorene škole, i za njih je isključivo odgovoran autor”.

Sadržaj

O projektu.....	1
Sažetak predloga praktične politike	2
1. Šta je nasilje prema deci u sportu	5
2. Zašto su nam potrebne praktične politike u zaštiti dece od nasilja u sportu	6
3. Normativni okvir za bavljenje sportskim aktivnostima.....	7
4. Normativni okvir za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja nezavisno od Zakona o sportu	9
5. Strateški pravci koji su definisani u ovom momentu	11
6. Učesnici u sportu i zaštiti dece od nasilja u sportu	12
Preporuke za sportske organizacije	13
Preporuke za Sportski savez i nacionalne granske saveze u pogledu zaštite dece	14
Preporuke za visokoškolske ustanove	14
Preporuke za postupanje Ministarstva:.....	15
Preporuke praktičnih politika za lokalnu samoupravu	15
7. Vrednosti, principi i ciljevi na kojima treba da se zasniva sistem zaštite dece od nasilja u sportu	16
Vrednosti na kojima se zasniva sistem prevencije i zaštite od nasilja u sportu.....	16
Ciljevi politika za zaštitu dece od nasilja u sportu	16
Principi zajednički za sve akte, programe edukacije i druga dokumenta od značaja	17
8. Intervencija u slučaju nasilja	18
Principi intervencije:	18
Nadzor nad sprovođenjem.....	18
9. Preventivne aktivnosti.....	19
Preventivne aktivnosti sportskih organizacija:.....	19
Preventivne aktivnosti u koje su uključeni roditelji:	19
A Predlog normativnog usklađivanja radi postavljanja sistema zaštite dece od nasilja u sportu	21
Šema normativnog uređenja zaštite dece od nasilja u sportu:.....	21
B Zbirni pregled preporuka	21
Preporuke za sportske organizacije.....	22
Preporuke za Sportski savez i nacionalne granske saveze u pogledu zaštite dece	22
Preporuke za postupanje Ministarstva:.....	22
Preporuke praktičnih politika za visokoškolske ustanove	23
Preporuka za Vladu Srbije.....	23
Preporuke praktičnih politika za lokalnu samoupravu	23
C Predlog elemenata opštih akata organizacija/Pravilnika	23
C.1 Pravila izbora profesionalaca i volontera koji rade sa decom.....	24
C.2 Pravila ponašanja u odnosu na decu;	24
C.3 Organizacija poslova zaštite dece	24
C.4 Aktivnosti na unapređivanju bezbednosti dece	25
C.5 Posebna pravila u organizaciji aktivnosti za izbegavanje rizika u bezbednosti dece na takmičenjima i aktivnostima u organizaciji sportske organizacije /saveza uključujući i bezbednost u saobraćaju (prevozu dece); ...	25
C.6 Pravila i postupak zaštite dece od nasilja,	25
Literatura i izvori prava	27

O projektu

Užički centar za prava deteta realizuje projekat „Dijalogom do unapređenih politika zaštite dece od nasilja u sportu“ koji se sprovodi uz podršku Evropske unije u okviru programa „Dijalog promena“ kojim koordinira Beogradska otvorena škola.

Namera je da se inicira dijalog za uspostavljanje zakonskih procedura i pravila za zaštitu dece od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u sektoru sporta. Projekat će pokrenuti proces izrade predloga za unapređenje politike prevencije i zaštite dece od nasilja u ovom sektoru.

Osnovni problem na koji se želi uticati kroz dijalog sa javnim vlastima jeste nepostojanje relevantnih politika i zakonskih procedura kojim bi se preveniralo i reagovalo na nasilje nad decom u okviru sportskih klubova koji rade sa decom. U poslednjih deset godina Srbija je napravila pomake u prevenciji i reagovanju na nasilje nad decom kroz usvajanje odgovarajućih zakona i podzakonskih akata. Postoje sektorski protokoli za prevenciju i zaštitu dece od nasilja koji se odnose na rad obrazovnih, zdravstvenih, ustanova socijalne zaštite, policije, sudova i tužilaštava. Kada su u pitanju sportski klubovi koji rade sa decom, njihovo osnivanje i rad nisu pokriveni odredbama protokola, te se ne regulišu pitanja u vezi sa procedurama prevencije, procedure zaštite i reagovanja u slučaju nasilja; ko može da radi sa decom, na koji način se informišu roditelji i deca o prihvatljivim i neprihvatljivim oblicima ponašanja i ophođenja sa decom.

Prvi korak u zaštiti dece od nasilja u sportu potrebno je revidirati tekst *Opšteg protokola za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja* koji će se eksplicitno odnositi i na sektor sporta.

Sažetak predloga praktične politike

Veliki broj dece, naročito u urbanim sredinama, uključen je u sportske i rekreativne aktivnosti. One su veoma važne za decu i njihov razvoj, i to ne samo razvoj tela, već i psihički i emotivni razvoj. U ovoj sredini tradicionalno važe pravila ponašanja koja često nisu kompatibilna sa pravilima ponašanja na koja se upućuju u obrazovnom sistemu i drugim sredinama. Ipak, tendencija je da se pristup deci u sportu menja i da se pravila bezbednosti i zaštite dece od nasilja i drugih štetnih postupaka uvode i unapređuju, jer je sazrela svest da isti rizici za decu postoje i u ovoj sredini. Istraživanja pokazuju da nasilje od strane drugog sportiste prepoznaje i prijavljuje u istraživanju 40% mladih sportista, a od strane trenera njih 63%, što ukazuje na to da je ova tema i njima značajna.

U ovom momentu, u oblasti sporta postoji samo zakonski osnov da se izgradi sistem zaštite od nasilja, a koji osnov je sadržan u članu 4. Zakona o sportu, koji zabranjuje zloupotrebu, zlostavljanje, nasilje i diskriminaciju prema deci u sportu. U Strategiji za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020-2023. godine, sport ima ulogu u prevenciji nasilja kroz mere u kojima ima edukativnu funkciju.

Predlog praktičnih politika ima za cilj da definiše opšti pojam, ključne aktivnosti, ključne aktere i ključne elemente u izgradnji sistema zaštite dece od nasilja u sportskim aktivnostima, a na osnovama postojećeg normativnog uređenja sportskih aktivnosti i normativnog uređenja zaštite dece od nasilja.

U nastavku razvoja sistema zaštite presudno je da revidirani tekst Opšteg protokola za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja prepozna sport kao važnu oblast života dece i uključi ga u postojeći sistem. Na taj način, stvoriće se osnov za povezivanje sportskih organizacija i drugih aktera u sportu sa već postojećim nosiocima u sistemu zaštite dece od zlostavljanja na uređen način. Donošenjem podzakonskog akta o prepoznavanju oblika neželjenih postupanja, a čija izrada je predviđena Zakonom o sportu, postavile bi se jasne definicije nedozvoljenih postupanja, a što je važno ako imamo u vidu tradicionalnu sliku sporta. Sledeći važan korak izgradnje sistema bila bi obuka za primenu ovog akta, koja bi mogla da bude deo kontinuiranih edukacija sportskih stručnjaka koji rade sa decom. I najzad, svaka sportska organizacija (a poželjno je i savez) treba da ima svoj opšti akt, svoju politiku zaštite dece od nasilja i ugovorne mehanizme za realizaciju odgovornosti lica koja rade sa decom, a ogluš se o postavljena pravila. Svaka sportska organizacija treba da ima i jasno propisana pravila za decu i sistem odgovornosti u odnosu na njih i roditelje, a koji takođe treba da bude sastavni deo politika sportskih organizacija. Sportske organizacije su ključni akter u pogledu komuniciranja sa decom i roditeljima svih pravila i očekivanja, kao i stožer dosledne primene postavljenih pravila, pa je njihova doslednost u zaštiti dece kroz jasno definisane postupke ključ uspešnosti u unapređenju zaštite dece od nasilja u sportu.

Stoga, u razvoju sistema su ključni sledeći koraci:

- Donošenje podzakonskog akta predviđenog Zakonom (o prepoznavanju oblika neželjenih postupanja);
- Uvođenje edukacije za zaštitu dece od nasilja u sportu u kontinuirane edukacije sportskih stručnjaka koji rade sa decom;
- Definisane politike zaštite dece na nivou sportskih organizacija i saveza;
- Podrška i uslovi lokalnih samouprava za finansiranje sportskih programa, a koji su usklađeni sa politikom posvećenosti bezbednosti dece.

Svaki akter u sportu imao bi svoj set odgovornosti, odnosno preporučene aktivnosti koje treba da sprovode.

Preporuke za sportske organizacije

- Usvajanje opšteg akta koji bi sadržao pravila ponašanja, principe zaštite, kao i postupak intervencije u slučaju prijavljenog/uočenog nasilja, nadzor, praćenje, evaluaciju;
- Preventivne aktivnosti i edukacija (predlog sadržine akta je sastavni deo ovog dokumenta);
- Predvideti da nepostupanje prema navedenom opštem aktu predstavlja povredu radne obaveze lica angažovanih po ugovoru o radu;
- Pravila ponašanja iz opšteg akta predvideti kao sastavni deo ugovora lica angažovanih po drugom osnovu (a ne po osnovu ugovora o radu) i predvideti nepoštovanje ovih pravila kao osnov za jednostrani raskid ugovora od strane sportske organizacije;
- Pravila ponašanja su deo dokumenta kojim se pristupa sportskoj organizaciji (prilog uz ugovor ili pristupnicu);
- Jasno komunicirati sa roditeljima i decom o tome šta je nasilje i kako izgleda postupak zaštite od nasilja (kroz edukacije i pisani materijal);
- Raditi sa decom na prevenciji nasilja i usvajanju zdravih stilova života kroz sportske aktivnosti.

Preporuke za Sportski savez i nacionalne granske saveze u pogledu zaštite dece

- Propisati minimalne standarde zaštite za sportske organizacije koje su deo saveza;
- Utvrditi mehanizme nadzora, izveštavanja o zaštiti dece;
- Podržati edukacije kroz podršku sportskim organizacijama;
- Podržati edukacije kroz definisanje licencionih uslova za rad sa decom koji bi obuhvatili i edukaciju u pogledu zaštite dece;
- Postarati se da nove nacionalne strategije razvoja sporta sadrže i ciljeve u pogledu bezbednosti i zaštite dece od nasilja.

Preporuke praktičnih politika za visokoškolske ustanove

- Važno je da akreditovane visokoškolske ustanove pripreme kvalitetne programe obuka koje bi bile deo kontinuirane edukacije, kao i bazične edukacije za rad sa decom. Saradnja sa organizacijama koje imaju iskustva u tome kao i sa obrazovnim ustanovama u kojima se sistem zaštite primenjuje godinama unazad bio bi preporučljiv.

Preporuka za Vladu Srbije

- Revidirani tekst Opšteg protokola za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja treba da se proširi i na oblast sporta.

Preporuke za jedinice lokalne samouprave

- Revidiranje konkursa za finansiranje sportskih aktivnosti sa decom tako da se na jasan način navode da: osobe koje rade sa decom moraju da imaju odgovarajuće znanje i licence u skladu sa zakonom; organizator aktivnosti mora da ima akt o bezbednosti dece i zaštiti dece od nasilja. Radi realizacije ove preporuke bilo bi uputno da opština obezbedi:
 - (a) Model akta o bezbednosti dece i zaštiti dece u sportskim aktivnostima;
 - (b) Program obuke za zaštitu dece od nasilja u skladu sa predviđenim modelima, a koji bi bio besplatno na raspolaganju svim zainteresovanim sportskim organizacijama u lokalnoj sredini.
- Imenovanje predstavnika iz oblasti sporta u lokalne timove za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja (tamo gde su formirani).
- Finansiranje programa osnaživanja učenika i preveniranja rizičnih ponašanja kroz sportske i edukativne aktivnosti i razvijanje zdravih životnih stilova.
- Finansiranje učešća dece iz marginalizovanih grupa u sportske aktivnosti iz budžeta lokalne samouprave.
- Postavljanje uslova za izdavanje objekata u svojini opštine, onim sportskim organizacijama koje imaju akt kojim se definišu bezbednost i zaštita dece.

1. Šta je nasilje prema deci u sportu

Sagledavanje pojave koju nazivamo nasilje prema deci u sportu započinjemo od člana 19. Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta (u daljem tekstu: Konvencija)¹. Prema Konvenciji, „svaki oblik fizičkog ili mentalnog nasilja, povređivanja ili zlostavljanja, zanemarivanja ili zanemarujućih tretmana, maltretiranja ili eksploatacije (dece), uključujući i seksualne zloupotrebe dok su pod vlašću (autoritetom) roditelja, staratelja ili bilo kog drugog lica koje je zaduženo za brigu o detetu” je nedozvoljen i mora biti prekinut i otklonjena opasnost od njegovog pojavljivanja, odnosno ponavljanja. Konvencija obavezuje države koje su je ratifikovale da obezbede efikasnu prevenciju od navedenih pojava, odnosno maksimalnu bezbednost dece, zaštitu u slučaju kršenja prava i reintegraciju žrtava i sankcionisanje počinitelja. U smislu ovog dokumenta, reč *nasilje* kao i sintagma *zlostavljanje i zanemarivanje* odnose se na sve navedene oblike povređivanja dece, koji se pominju kao nedozvoljeni u članu 19. Konvencije. Naglašavamo da se ona odnosi na povređivanje nastalo aktivnošću drugog lica u interakciji sa detetom, odnosno propustom tog lica da okruženje deteta učini bezbednim od takvog povređivanja.

Unicefova studija „Zaštita dece od nasilja u sportu”² navodi da se nasilje u sportskom kontekstu može ispoljiti kroz mnogobrojne načine koji uključuju i:

- psihološko vređanje i omalovažavanje na osnovu pola, fizičkog izgleda ili postignuća (u sportu);
- suvišnim pritiskom na mladog sportistu da postiže bolje rezultate;
- zahtevanje seksualnih odnosa kao preduslova za odabir u tim ili davanje određene privilegije;
- fizičke povrede ili degradirajuće seksualne inicijacijalne rituale;
- režime ishrane koji vode poremećajima ishrane kao što je anoreksija ili u druge zdravstvene probleme;
- telesno kažnjavanje ili druge forme fizičkog kažnjavanja kao sankciju za loša postignuća;
- povrede kroz teranje na visokorizične aktivnosti u ekstremnim uslovima;
- doping i korišćenje supstanci za poboljšanje postignuća;
- pritisak saigrača na korišćenje alkohola ili droga;
- korišćenje dodatnih fizičkih vežbi kao kazne;
- zahtevanje od sportiste da učestvuje na takmičenju bez obzira na povredu;
- nedozvoljavanje adekvatnog odmora.

Sagledavajući navedene pojavne oblike, jasno je da se u sportskom okruženju mogu javiti specifični pojavni oblici nedozvoljenih ponašanja koji su svojstveni za tu situaciju. S druge strane, u sportu, može doći do određenih povređivanja koja se zbog specifičnog okruženja ne mogu

¹ „Službeni list SFRJ” – dodatak: Međunarodni ugovori, broj 15/90 i „Službeni list SRJ” – dodatak: Međunarodni ugovori, br. 4/96 i 2/97

² Zaštita dece od nasilja u sportu – pregled sa fokusom na industrijalizovane želje, UNICEF, Innocenty istraživački centar, 2010.

smatrati nasiljem na koje se referiše ovaj dokument, pa i zaštita od nasilja uopšteno. Stoga se vrlo često, posebno u domaćoj stručnoj javnosti, pojavljuje sintagma da nasilje u sportu jeste ponašanje „izvan pravila konkretnog sporta”. U tom smislu, nasilje u sportu najčešće se definiše kao **ponašanje izvan pravila sporta koje je namerno usmereno na povređivanje i oštećenje drugih učesnika** (Bačanac, 2010)³. U navedenoj definiciji reč *namerno*, nije u skladu sa duhom Konvencije o pravima deteta koja se odnosi i na niže stepene krivice počinioca nasilja. Odnosi se i na situacije kada postoji svest, mada ne i namera u pogledu nastanka povrede prava, kao i kada postoji nemar (nehat) u odnosu na nastanak posledice. Zato što se definicija nasilja (zlostavljanja i zanemarivanja) prema deci u ovom dokumentu odnosi na *ponašanje izvan pravila sporta kojim se povređuje dete ili grupe dece/mladih sportista i koje dovodi do stvarnog ili potencijalnog narušavanja detetovog zdravlja, razvoja ili dostojanstva, odnosno svaki oblik zanemarivanja, zlostavljanja, zloupotrebe i eksploatacije deteta/mladog sportiste*.

2. Zašto su nam potrebne praktične politike u zaštiti dece od nasilja u sportu

Praktične politike za zaštitu dece od nasilja u sportu su neophodne jer postoji veliki broj istraživanja koja dokumentuju pojavu nasilja u odnosu na decu u sportskom okruženju. Istovremeno, oblast sporta u Republici Srbiji izostavljena je iz opšteg sistema zaštite koji je postavljen usvajanjem Opšteg protokola za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja. Sledstveno tome, sve do usvajanja Strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine⁴ sport nije ni bio prepoznat kao oblast u kojoj je potrebno obezbediti deci zaštitu. Normativni osnov za postavljanje sistema zaštite uveden je usvajanjem Zakona o sportu u 2016. godini, ali on nije na tim osnovama i sagrađen.

Centar za prava deteta je u 2011. godini realizovao istraživanje⁵ „Nasilno ponašanje prema i među decom i mladima u sportu”.⁶ I to je najobuhvatnije istraživanje urađeno u ovoj oblasti u Republici Srbiji. Prema podacima tog istraživanja, **polovina ispitanika** je saopštila da je u protekloj sezoni doživela neki oblik nasilja od strane svojih saigrača. Oko 40% ispitanika je navelo neki oblik nasilja od strane protivnika. Njih 63% je izjavilo da je doživelo neki oblik nasilja od strane trenera. **Najčešće se javljalo verbalno nasilje**, u vidu vređanja, ismevanja, pretnji i zastrašivanja. Fizičko nasilje se relativno retko javlja i među igračima i od strane trenera.

Deo istraživanja koji se odnosio na **reakcije u slučaju nasilja** pokazao je da se često dešava da slučajevi nasilja prođu neprimećeno i nekažnjeno, a ako su nekada igrači, publika ili trener i kažnjeni, sportista to ne zna. Čak 35.1% ispitanika nasilje saigrača prihvata kao neminovnost i spremno je da ga podnosi (od čega se njih 14.9% osećaju lose u takvoj situaciji), dok ostali izjavljuju da im nasilje ne smeta. Oko 16% onih koji su doživeli nasilje *vršnjaka*, na njega je uzvratilo istom merom, po principu: „Ti meni, ja tebi”. Veoma mali procenat sportista/kinja traži zaštitu odraslih (4.3%) ili drugova/drugarica (6.6%). U slučaju nasilja od strane trenera deca se ipak češće obraćaju roditeljima - 40% od onih koji su se nekome požalili na nasilje. Tokom studije

³ Bačanac, Lj. (2010). *Psihosocijalni i situacioni faktori agresivnog i nasilnog ponašanja trenera, sportista i roditelja sportista*. Doktorska teza, Filozofski fakultet univerziteta u Beogradu, Odeljenje za psihologiju.

⁴ Službeni glasnik RS broj 80/20.

⁵ Istraživanje je bilo deo projekta „Prevencija konflikata i nasilnog ponašanja prema i među decom i mladima u sportu kao delu lokalne zajednice” koga je Centar za prava deteta realizovao u saradnji sa Nemačkom organizacijom za internacionalnu saradnju GIZ (GmbH) – projekat „Jačanje struktura za osnaživanje i participaciju mladih u Srbiji” i Ministarstvom omladine i sporta Republike Srbije

⁶ Uzorak na kome je vršena statistička obrada podataka je 399 ispitanika, od čega 32% ženskog i 68% muškog pola. Istraživanje je bilo fokusirano na iskustva mladih sportista u okviru poslednjih godinu dana bavljenja sportom.

postavilo se pitanje da li deca razumeju na koje sve događaje se odnosila reč nasilje, tako da moramo poći od pretpostavke da je svest o dozvoljenom/nedozvoljenom još uvek relativno niska. Ipak, sve više dece se uključuje u organizovano bavljenje sportom, naročito u urbanim sredinama, pa je neophodno obezbediti uslove da se sportske aktivnosti obavljaju u njihovom najboljem interesu.

Komitet za prava deteta⁷ u svojim Opštim komentarima vidi sport pre svega kao podsticajnu sredinu za decu, a države se podstiču da ulože napore radi punijeg iskorišćavanja potencijala sporta u unapređivanju prava deteta uopšte, pre svega u razvoju inkluzivnog društva, unapređivanja zdravlja i jačanja socijalnih veština dece, a to se ne može dogoditi ukoliko se deca u toj sredini ne osećaju prijatno i bezbedno.

Predlog praktičnih politika ima za cilj da definiše opšti pojam, ključne aktivnosti, ključne aktere i ključne elemente u izgradnji sistema zaštite dece od nasilja u sportskim aktivnostima, a na osnovama postojećeg normativnog uređenja sportskih aktivnosti i normativnog uređenja zaštite dece od nasilja.

3. Normativni okvir za bavljenje sportskim aktivnostima

Sistemski zakon za oblast sporta u Republici Srbiji je *Zakon o sportu* („Službeni glasnik RS“10/2016). Ovim zakonom uređuju se prava i obaveze sportista i ostalih fizičkih lica u sistemu sporta, pitanja vezana za pravni položaj, organizaciju i registraciju organizacija u oblasti sporta, finansiranje, kategorizacije u oblasti sporta, nacionalna strategija razvoja sporta u Republici Srbiji, školski i univerzitetski sport i fizičko vaspitanje dece predškolskog uzrasta. Ovim zakonom uređuju se i sportski objekti, organizovanje sportskih priredbi, vođenje evidencija i nadzor nad radom organizacija u oblasti sporta kao opšti interes i potrebe i interesi građana u oblasti sporta.

Od interesa za praktične politike je utvrditi koje organizacije u sportu postoje, njihovu povezanost, način na koji se uređuje njihov rad, odnosno prava i obaveze fizičkih lica koji se bave sportskim aktivnostima na organizovan način. U ovom momentu nisu u centru pažnje neorganizovane sportske aktivnosti, iako se *Zakon o sportu* odnosi i na njih.

Član 4. Zakona o sportu je posebno značajan, jer najpre proklamuje pravo svih da se sportom bave, te na taj način uvodi osnov za potpuno inkluzivan pristup u organizovanju sportskih aktivnosti. Ovaj član proklamuje i osnovna načela. Shodno zakonu, bavljenje sportom *mora biti humano, slobodno i dobrovoljno, zdravo i bezbedno, u skladu sa prirodnom sredinom i društvenim okruženjem, fer, tolerantno, etički prihvatljivo, odgovorno, nezavisno od zloupotreba i ciljeva koji su suprotni sportskom duhu i dostupno svim građanima pod jednakim uslovima, bez obzira na uzrast, nivo fizičkih sposobnosti, stepen eventualne invalidnosti, pol i drugo lično svojstvo.*

Zakon o sportu postavlja standard nediskriminacije na izuzetno visok nivo i kaže: *Zabranjena je svaka neposredna i posredna diskriminacija, uključujući i govor mržnje, po bilo kom osnovu, sportista, sportskih stručnjaka, sportskih organizacija i drugih lica učesnika u sistemu sporta, na otvoren ili prikriven način, a koja se zasniva na nekom stvarnom ili pretpostavljenom ličnom svojstvu.*

Dalje, Zakon kaže da se odredbe sportskih pravila i opštih akata organizacija u oblasti sporta koje predstavljaju diskriminaciju učesnika u sistemu sporta ne primenjuju, što znači da se prema njima postupa kao da ne postoje u navedenim aktima.

⁷ Ugovorno telo koje vrši nadzor, odnosno njegovu stalnu proveru sprovođenja Konvencije i njenih fakultativnih protokola.

Posebna pažnja je usmerena na zaštitu dece. Zakon kaže da je zabranjena u oblasti sporta svaka vrsta zloupotreba, zlostavljanja, diskriminacije i nasilja prema deci (član 4. Zakona).

Organizacije u oblasti sporta (sportske organizacije u formi udruženja i privrednog društva) i lica koja obavljaju stručno-vaspitni rad sa decom u tim organizacijama, kao i svi članovi i zaposleni u organizacijama u oblasti sporta, naročito će promovisati ravnopravnost među decom i aktivno se suprotstavljati svim vrstama zloupotreba, zlostavljanja, diskriminacije i nasilja. Na opisani način, donosilac zakona ističe da smatra da je opšta obaveza svih aktera u sportu da se **aktivno suprotstave** svim navedenim postupanjima protiv dece.

Sam Zakon je predvideo i **donošenje podzakonskog akta** koji bi definisao prepoznavanje oblika neželjenih postupanja kao intersektorski akt u čijem definisanju bi učestvovali i Ministarstvo unutrašnjih poslova, ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa i zdravlja. Iz navedene odredbe izostavljeno je ministarstvo prosvete imajući u vidu da predmetno ministarstvo ima svoj pravilnik kojim se uređuje oblast zaštite dece od nasilja, pa se sve njegove odredbe shodno tome primenjuju na oblast školskog sporta i fizičkog vaspitanja. S tim u vezi, napominjemo da se ovaj dokument praktičnih politika stoga ne odnosi na oblast školskog sporta i fizičkog vaspitanja, jer se na tu oblast neposredno primenjuje *Pravilnik o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje*⁸.

Članom 6. Zakona o sportu određuje se da organizacije postupaju u skladu sa:

- zakonom;
- sportskim pravilima;
- potvrđenim konvencijama u oblasti sporta;
- principima utvrđenim u dokumentima međunarodnih organizacija čija je članica Republika Srbija.

Nadležni nacionalni sportski savezi usaglašavaju svoja sportska pravila sa sportskim pravilima nadležnog međunarodnog sportskog saveza, a u slučaju da nisu usaglašena ili da nadležni nacionalni sportski savez nije doneo odgovarajuća sportska pravila, **neposredno** se primenjuju sportska pravila nadležnog međunarodnog sportskog saveza, osim ako nisu u skladu sa ovim zakonom.

Važno je da napomenemo i da se odredbe ovog zakona odnose kako na organizacije u oblasti sporta koje imaju svoje sedišta na teritoriji Republike Srbije, tako i na svako obavljanje sportskih aktivnosti i delatnosti na teritoriji Republike Srbije. To dalje znači da na svakom međunarodnom takmičenju važe odredbe zakona kojima se štite deca sportisti.

Sportske organizacije imaju svoje opšte akte kojima se uređuju njihov rad. Ovim aktima može se i treba urediti i zaštita dece od nasilja.

Sportske organizacije su deo saveza koji su u većini sportova organizovani regionalno, sa nacionalnim granskim savezom kao krovnom organizacijom.

Nacionalni savezi imaju svoja sportska pravila. Važno je da se na ovom mestu podsetimo da se nasiljem u sportu smatra ponašanje izvan pravila konkretnog sporta, pa su definisanje pravila sporta i definisanje zaštite od nasilja usko povezani, jer nasiljem u sportu se smatra postupanje izvan ovih pravila.

Zdravstvena bezbednost sportista koji se takmiče definisana je članom 19. Zakona o sportu kroz set pravila o utvrđivanju opšte i posebne zdravstvene sposobnosti, a zakon u članu 22. zabranjuje izlaganje sportiste aktivnostima koje mogu da ugroze ili pogoršaju njegovo zdravstveno stanje.

⁸ „Službeni glasnik RS” br. 46/2019 i 104/2020

Doping sportiste je takođe zabranjen. U odnosu na decu, posebno se naglašava da ih je zabranjeno izlagati sportskim aktivnostima i fizičkim vežbanjima koja mogu da ugroze ili pogoršaju njihovo zdravstveno stanje ili da negativno utiču na psihosocijalni i motorički razvoj ili obrazovanje.

Maloletni sportista, koji započinje sa profesionalnom karijerom, pri zaključenju i izvršenju ugovora o radu sa sportskom organizacijom uživa posebnu zaštitu propisanu zakonom kojim se uređuju uslovi za zasnivanje radnog odnosa i rad lica mlađih od 18 godina.

4. Normativni okvir za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja nezavisno od Zakona o sportu

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta predstavlja osnovni dokument iz kojeg izvire obaveze na nacionalnom planu. U odnosu na zaštitu od nasilja, od posebnog značaja su sledeće odredbe Konvencije koje se odnose na zaštitu deteta od:

- fizičkog i mentalnog nasilja, zloupotrebe i zanemarivanja (član 19);
- svih oblika seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja (član 34);
- otmice i trgovine decom (član 35);
- svih drugih oblika iskorišćavanja (eksploatacije) štetnih po bilo koji vid detetove
- dobrobiti (član 36);
- nehumanih i ponižavajućih postupaka i kažnjavanja (član 37).

Odredbom člana 39. Konvencije određena je obaveza države da obezbedi mere podrške za fizički i psihički oporavak deteta – žrtve nasilja i njegovu socijalnu reintegraciju. Zaštita dece, kao i ostvarivanje drugih prava, bazirane su na 4 osnovna principa Konvencije o pravima deteta: pravu na život, opstanak i razvoj (član 6.), pravu na zaštitu od svih oblika diskriminacije (član 2), pravu na davanje mišljenja u donošenju odluka koje ih se tiču (član 12) i pravu da sve odluke koje ih se tiču budu donete u najboljem interesu deteta (član 3). **Strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine** naglašavaju da sastavni deo normativnog okvira za zaštitu od nasilja predstavljaju i Opšti komentari Komiteta za prava deteta.

Kodeks sportske etike⁹ je dokument od izuzetnog značaja u oblasti, jer navodi i ciljeve i posebne zadatke svih aktera u sportu da bi se obezbedio fer-plej u sportu. U Kodeksu se za fer-plej kaže da „on obuhvata koncepte prijateljstva, poštovanja za druge i stalno igranje u dobrom duhu... obuhvata pitanja vezana za ukidanje varanja, nekorektnosti, dopinga, nasilja (fizičkog i verbalnog), seksualnog zlostavljanja i zloupotrebe dece, mladih ljudi i žena, iskorišćavanja, neravnopravnih šansi, preterane komercijalizacije i korupcije”. Kodeks naročitu pažnju posvećuje mladima i deci u sportu.

U vezi sa zaštitom od nasilja daje sledeće preporuke sportskim organizacijama:

- (a) da obezbede mere zaštite u kontekstu sveukupnog okvira podrške i zaštite dece, mladih i žena, kako za zaštitu navedenih grupa od seksualnog zlostavljanja i zloupotrebe, tako i sprečavanja iskorišćavanja dece, posebno one koja pokazuju izrazite sposobnosti;

⁹ Preporuka br P (92) 14 REV Komiteta ministara Saveta Evrope državam članicama o revidiranom Kodeksu sportske etike (Usvojena od strane Komiteta ministara 24. septembra 1992. na 480. sastanku zamenika ministara i revidirana na njihovom 752. sastanku 16. maja 2001. godine)

(b) da osiguraju da svi u organizaciji ili povezani sa njom, a koji su odgovorni za decu i mlade, budu na odgovarajućem nivou kvalifikovani da se njima bave, treniraju ih ili obrazuju, a posebno da razumeju biološke i psihološke promene vezane za njihovo sazrevanje.

Dve citirane preporuke su uvedene u *Zakon o sportu* iz 2016. godine, ali na tim osnovama za sada nije izgrađen sistem zaštite.

Republika Srbija je u smislu obaveze da zaštiti decu, a koju ima kao članica Konvencije o pravima deteta donela/dopunila veći broj zakona u različitim oblastima, a sistem koordinisane zaštite postavljen je Opštim protokolom za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja.¹⁰

Zaštita deteta od zlostavljanja i zanemarivanja obezbeđuje se kroz Krivični zakonik¹¹, Porodični zakon¹² i Zakon o socijalnoj zaštiti¹³.

Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja¹⁴ uvodi punu zabranu svakog oblika nasilnog ponašanja prema deci, pojačanu zabranom diskriminacije u vaspitno-obrazovnim ustanovama. U cilju bolje operacionalizacije navedenih zakonskih normi, donet je i poseban podzakonski akt - Pravilnik o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje¹⁵.

Zakon o socijalnoj zaštiti predviđa punu zaštitu dece koja su korisnici usluga u postupku korišćenja tih usluga. Ministarstvo nadležno za poslove socijalne politike je 2012. godine donelo i Pravilnik o zabranjenim postupanjima zaposlenih u socijalnoj zaštiti¹⁶. U skladu sa Zakonom o policiji¹⁷, policija ima obavezu da istražuje slučajeve zlostavljanja i zanemarivanja dece, kao i da preduzima sve potrebne aktivnosti u smislu sprečavanja nasilja prema njima. Ministarstvo unutrašnjih poslova donelo je 2006. godine Posebni protokol o postupanju policijskih službenika u zaštiti maloletnih lica od zlostavljanja i zanemarivanja koji je izmenjen i dopunjen 2012. godine. Akcionim planom za poglavlje 23 predviđena je revizija Opšteg protokola za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja i potom i svih posebnih protokola. Ovaj proces još nije okončan. I sistem zdravstvene zaštite ima svoj Posebni protokol zdravstvenog sistema za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja.

Bilo bi uputno da se u Opštem protokolu sistem sporta prepozna kao sredina u kojoj deca mogu biti izložena nasilju, ali i kao oblast pogodna za preventivni rad sa decom, i da sport postane deo opšteg protokola za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja, što bi dalje značilo i obavezu usvajanja posebnog protokola za ovu oblast. Ovim korakom bila bi postavljena dobra osnova za zaštitu dece. Ipak, u slučaju izostanka ovakvog prepoznavanja sporta, svaka sportska organizacija i savez može se referisati na već postojeći sistem. Tako nešto je moguće i u ovom momentu. Neophodno je samo odgovarajućim aktima definisati pouzdane i precizne interne postupke za zaštitu dece.

¹⁰ Vidi: Opšti protokol za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja

¹¹ „Službeni glasnik RS” br. 85/2005, 88/2005 –ispr, 107/2005 –ispr, 72/2009, 111/2009 i 121/2012

¹² „Službeni glasnik RS” br. 18/2005 I 72/2011

¹³ „Službeni glasnik RS” br. 24/2011

¹⁴ „Službeni glasnik RS” br. 72/2009, 52/2011 i 55/2013

¹⁵ „Službeni glasnik RS” br. 46/2019 i 104/2020

¹⁶ „Službeni glasnik RS” br. 8/2012

¹⁷ „Službeni glasnik RS” br. 6/2016, 24/2018, 87/2018

5. Strateški pravci koji su definisani u ovom momentu

Pregled strateških dokumenata započecemo Strategijom za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine. Ovaj dokument na samom početku prepoznaje značaj sporta kao i opasnosti koje postoje za decu u okviru sportskih aktivnosti. Ipak, u razradi ciljeva, sport ima skromno mesto i u periodu važenja strategije predviđene su dve grupe aktivnosti:

Aktivnost 1.2.6. Osnaživati učenike/ce i prevenirati rizična ponašanja kroz sportske i edukativne aktivnosti i razvijanje zdravih životnih stilova,

Aktivnost 3.1.7. Izraditi pravilnik o bližim uslovima i načinima prepoznavanja oblika zlostavljanja, zloupotrebe, diskriminacije i nasilja nad decom u sportu.

U ovom momentu ne postoji strategija razvoja sporta za tekući period, pa shodno tome jedini strateški pravci koji su trenutno definisani su napred navedeni pravci.

Opšti protokol za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja

Opšti protokol je donet jer je bilo *neophodno uspostavljanje sistema koji će delovati preventivno u smislu sprečavanja zlostavljanja i zanemarivanja dece, i istovremeno, omogućiti da se u situacijama zlostavljanja i zanemarivanja pokrene brz i koordinisan postupak koji prekida zlostavljanje, štiti dete od daljeg zlostavljanja i zanemarivanja i obezbeđuje odgovarajuću intervenciju za oporavak i dalji bezbedan razvoj deteta.*

U Opšti protokol ugrađeni su osnovni principi Konvencije o pravima deteta. On se odnosi na svu decu, bez diskriminacije, odnosno bez obzira na porodični status, etničko poreklo i bilo koje druge socijalne ili individualne karakteristike deteta (rasu, boju, pol, jezik, veroispovest, nacionalnost, mentalne, fizičke ili druge specifičnosti deteta) i njegove porodice. Centralni deo Opšteg protokola je postupak odnosno, kako ga sam protokol naziva **proces zaštite**. Opšti protokol polazi od toga da svaki sistem u okviru kojeg se dete može naći i koji ima potencijalnu ulogu u sprečavanju nasilja prema detetu ima svoju nadležnost u ovom smislu, a cilj Protokola je da se obezbedi efikasno povezivanje i koordinacija rada svih.

Kao organ koji koordiniše procesom zaštite Opštim protokolom određen je Centar za socijalni rad, koji je osnovna služba za zaštitu dece i koji istovremeno vrši poslove organa starateljstva.

U samom procesu zaštite, prema Protokolu izdvajaju se sledeće faze:

- (a) prepoznavanje slučajeva zlostavljanja i /ili zanemarivanja;
- (b) prijavljivanje nadležnom organu, odnosno službi;
- (c) procena rizika, stanja i potreba deteta (i porodice);
- (d) planiranje usluga i mera za zaštitu deteta.

Protokol sadrži i posebno poglavlje koje se tiče **neodložnih intervencija**. Služba koja je u prvom kontaktu sa detetom, na osnovu procene da su život i zdravlje deteta ozbiljno ugroženi, odnosno da postoje okolnosti koje ukazuju na to da život i zdravlje deteta mogu biti neposredno ugrožene, pokreće korake kojima se osigurava bezbednost deteta, i hitno informiše Centar za socijalni rad koji koordiniše daljim aktivnostima u roku od 24 sata.

Postoji urađen *Model protokola za zaštitu dece i mladih od nasilja u rekreativnim i sportskim aktivnostima* od strane Centra za prava deteta kao dokument koji je baziran u punoj meri na Opštem protokolu, ali ovaj model izlazi iz okvira predviđenog podzakonskog akta koji se tiče oblika nasilja i njegovog prepoznavanja.

Opšti protokol za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja treba da bude revidiran. U ovom momentu ipak ne postoji normativna prepreka da se opštim aktima sportskih organizacija i saveza definišu postupci zaštite koji bi prepoznali sistem postavljen Opštim protokolom i oslonili se u referisanju nasilja na taj sistem, tj. predvideli da slučajevi identifikovanog nasilja kada je potrebno prijave policiji, lekaru ili centru za socijalni rad, a po potrebi, podnese i odgovarajuću krivičnu prijavu neposredno.

6. Učesnici u sportu i zaštiti dece od nasilja u sportu

Učesnici u sportu su:

Sportisti – amaterski ili profesionalni - lica koja se bave sportskom aktivnošću, među kojima su i deca u sportu. Specifičnost kod dece je činjenica da što se zbog njihovog uzrasta kao važan akter pojavljuju roditelji/staratelji.

Sportski stručnjaci – lica koja obavljaju stručni rad u sportu. Stručni rad u sportu obuhvata, između ostalog, planiranje i sprovođenje sportskih aktivnosti dece i omladine. Sportski stručnjaci moraju da ispunjavaju uslove predviđene zakonom i poseduju dozvolu za rad predviđenu sportskim pravilima nadležnog nacionalnog sportskog saveza ili pravilima nadležnog međunarodnog sportskog saveza, u skladu sa Zakonom o sportu.

Za rad sa decom, Zakon predviđa posebne uslove i to da stručno-vaspitni rad sa njima mogu obavljati **samo sportski stručnjaci** koji imaju odgovarajuće više ili visoko obrazovanje u oblasti fizičkog vaspitanja i sporta ili su, pored osnovne stručne osposobljenosti, i posebno stručno osposobljeni za stručni rad sa decom. U tom smislu, od značaja je nomenklatura za utvrđena sportska zanimanja koju, u skladu sa članom 26. stav 2. utvrđuje ministar. Isto tako, ministar utvrđuje i uslove i način obavljanja poslova stručnog osposobljavanja za obavljanje određenih stručnih poslova u sportu. Okvirni plan i program i način stručnog osposobljavanja i usavršavanja i u skladu sa zakonom, bliže uslove, način i postupak izdavanja, obnavljanja i oduzimanja dozvola za rad sportskim stručnjacima i organizacijama.

Važno je uzeti u obzir da se rad sa decom odnosi na uzrast od 16 godina, kada određen broj dece može postati profesionalni sportista.

Stručnjaci u sportu - lica drugih zanimanja koja imaju odgovarajuće obrazovanje za te vrste poslova i doprinose ostvarivanju sportskih aktivnosti i sportskih delatnosti, u skladu sa ovim zakonom.

Sportske organizacije jesu organizacije u kojima se obavljaju sportske aktivnosti i delatnost, imaju najčešće oblik udruženja, a mogu imati i oblik privrednog društva.

Svaka sportska organizacija ima svoje opšte akte. Jednim od opštih akata bila bi definisana procedura zaštite u odnosu na decu. Predlog praktičnih politika sadrži pregled neophodnih elemenata ovakvog jednog dokumenta. Napominjemo da je izuzetno značajno povezati ovaj dokument sa onim opštim aktom kojim se uređuje radnopravna odgovornost lica koja rade sa decom. Odgovornost lica koja bi bila angažovana po drugom osnovu uređivala bi se neposredno ugovorima. Opšti akt organizacije bi stoga trebalo da sadrži i odrednicu da sva lica koja su angažovana od strane sportske organizacije za rad sa decom u svojim ugovorima imaju odredbu kojom se predviđa mogućnost jednostranog raskida ugovora od strane sportske organizacije u slučaju kršenja pravila zaštite dece od nasilja u skladu sa politikom organizacije. Odgovornost dece i roditelja bila bi definisana pristupnim pravilima ili ugovorima, u zavisnosti od načina na koji se uređuje odnos između sportske organizacije i mladog sportiste.

Sportske organizacije utvrđuju plan stručnog obrazovanja, osposobljavanja i usavršavanja sportskih stručnjaka i stručnjaka u sportu i obezbeđuju uslove za ostvarivanje tog plana, u skladu sa sportskim pravilima nadležnog nacionalnog sportskog saveza, a deo tog plana može biti i podizanje kapaciteta za zaštitu dece.

Organizacije su obavezne da svake godine u januaru dostave Ministarstvu izveštaj o izvršenom stručnom osposobljavanju u prethodnoj godini i plan aktivnosti za tekuću godinu na organizovanju stručnog osposobljavanja i da podnesu Ministarstvu prijavu početka obavljanja stručnog osposobljavanja, najkasnije sedam dana pre početka upisa polaznika stručnog osposobljavanja.

Preporuke za sportske organizacije

- Usvajanje opšteg akta koji bi sadržao pravila ponašanja, principe zaštite, kao i postupak intervencije u slučaju prijavljenog/uočenog nasilja, nadzor, praćenje, evaluaciju, preventivne aktivnosti i edukaciju (predlog sadržine akta je sastavni deo ovog dokumenta);
- Predvideti da nepostupanje prema navedenom opštem aktu predstavlja povredu radne obaveze lica angažovanih po ugovoru o radu;
- Pravila ponašanja iz opšteg akta predvideti kao sastavni deo ugovora lica angažovanih po drugom osnovu (a ne po osnovu ugovora o radu) i predvideti nepoštovanje ovih pravila kao osnov za jednostrani raskid ugovora od strane sportske organizacije;
- Pravila ponašanja su deo dokumenta kojima dete pristupa sportskoj organizaciji (prilog uz ugovor ili pristupnicu);
- Jasno komunicirati sa roditeljima i decom o tome šta je nasilje i kako izgleda postupak zaštite od nasilja (kroz edukacije i pisani materijal);
- Raditi sa decom na prevenciji nasilja i usvajanju zdravih stilova života kroz sportske aktivnosti.

Sportski savezi

Sportski savezi su, u zavisnosti od veličine i broja organizacija, uređeni prvenstveno po regionalnom principu. Brojniji sportovi imaju opštinski i regionalne saveze. Sve sportske organizacije jednog sporta su pod okriljem Nacionalnog granskog sportskog saveza.

Nacionalni savezi utvrđuju sportska pravila. Oni takođe u saradnji sa odgovarajućom akreditovanom visokoškolskom ustanovom izdaju, obnavljaju i oduzimaju dozvolu za rad sportskim stručnjacima u skladu sa Zakonom, pravilima tog saveza i nadležnog međunarodnog sportskog saveza. Savez vodi evidenciju izdatih, obnovljenih, odnosno oduzetih, dozvola za rad.

Pod stručnim usavršavanjem, u smislu ovog zakona, podrazumeva se sticanje znanja i veština sportskih stručnjaka i stručnjaka u sportu, koje obuhvata kontinuiranu edukaciju tokom radnog veka, kao i učešće na stručnim i naučnim skupovima, seminarima i kursevima u skladu sa ovim zakonom i sportskim pravilima nadležnog nacionalnog granskog sportskog saveza.

Sportski Savez Srbije i Olimpijski komitet nemaju ključnu ulogu u normiranju pravila kojima bi se štitila deca, ali je njihova uloga u promovisanju zdravog pristupa sportu u kojem bi svako dete bilo zaštićeno veoma važna.

Sportski savez Srbije obavlja poslove kojima se obezbeđuju uslovi za praćenje, razvoj i unapređenje sportske rekreacije, sporta dece, uključujući fizičko vaspitanje dece predškolskog uzrasta i školski sport, univerzitetskog sporta, sporta u dijaspori i vrhunskog sporta u neolimpijskim sportovima. Nacionalnom strategijom se mogu utvrditi i drugi poslovi Saveza.

Zajedno sa njima, značajnu ulogu bi mogao da ima i Nacionalni fond za razvoj sporta jer se preko njega može finansirati čitav sistem unapređenja zaštite koji vodi ka poboljšanju uslova u kojima se deca bave sportom.

Preporuke za Sportski savez i nacionalne granske saveze u pogledu zaštite dece

- Propisati minimalne standarde zaštite za sportske organizacije koje su deo saveza;
- Utvrditi mehanizme nadzora, izveštavanja o zaštiti dece;
- Podržati edukacije kroz podršku sportskim organizacijama;
- Podržati edukacije kroz definisanje licencionih uslova za rad sa decom koji bi obuhvatili i edukaciju u pogledu zaštite dece;
- Postarati se da nove nacionalne strategije razvoja sporta sadrže i ciljeve u pogledu bezbednosti i zaštite dece od nasilja.

Sledeći važan akter su **akreditovane visokoškolske ustanove** koje kreiraju sve programe obuka, kako onih bazičnih za koje se stiču odgovarajuća stručna zvanja, tako i za kontinuirane edukacije koje su predviđene Zakonom.

Preporuke za visokoškolske ustanove

- Važno je da akreditovane visokoškolske ustanove pripreme kvalitetne programe obuka koje bi bile deo kontinuirane edukacije, kao i bazične edukacije za rad sa decom. Saradnja sa organizacijama koje imaju iskustva u tome, kao i sa obrazovnim ustanovama u kojima se sistem zaštite primenjuje godinama unazad bio bi preporučljiv.

Za organizaciju delatnosti sporta važno je **Ministarstvo omladine i sporta**, kao i sekretarijati za sport na opštinskom nivou, kako zbog pravila finansiranja, a time i uticanja na kreiranje pravila i postupanja sportskih organizacija i sportskih radnika, tako i zbog upravljanja strateškim pravcima razvoja sporta.

Ministarstvo ima obavezu da u saradnji sa ministarstvom nadležnim za oblast socijalne zaštite, zdravlja i unutrašnjih poslova, pripremi poseban akt o prepoznavanju nasilja u odnosu na decu. Ministarstvo utvrđuje uslove i postupak izdavanja dozvola za rad sa decom, kao i okviran plan i program rada sa sportskim stručnjacima koji treba da steknu dozvole za rad sa decom.

Zakon previđa posebne uslove za rad sa decom pa stručno-vaspitni rad sa decom mogu obavljati samo sportski stručnjaci koji imaju odgovarajuće više ili visoko obrazovanje u oblasti fizičkog vaspitanja i sporta ili su, pored osnovne stručne osposobljenosti, i **posebno stručno osposobljeni za stručni rad sa decom**.

Preporuke za postupanje Ministarstva

- Da u uslovima finansiranja saveza i organizacija predvidi da se pre finansiranja rada sa decom mora obezbediti da organizacija, odnosno savez, imaju akt o bezbednosti i zaštiti dece od nasilja;
- Da u okvirnom planu i programu za edukacije sportskih stručnjaka koji stiču dozvole za rad sa decom bude predviđena i obavezna edukacija u pogledu bezbednosti i zaštite dece od nasilja;
- Da se usvoji podzakonski akt - pravilnik o bližim uslovima i načinima prepoznavanja oblika zlostavljanja, zloupotrebe, diskriminacije i nasilja nad decom u sportu (koji bi eventualno sadržao i osnovne elemente postupka zaštite);
- Da se postara da sistem sporta dobije svoje mesto u Opštem protokolu za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja.

Zakonom o lokalnoj samoupravi¹⁸ predviđeno je da opština, preko svojih organa, u skladu sa ustavom i zakonom, između ostalog, stara o zadovoljavanju potreba građana u oblasti sporta i fizičke kulture (član 20). Opštine finansiraju veliki broj sportskih aktivnosti, a imaju i sportske objekte u svom vlasništvu. One su osnivači osnovnih škola koje veoma često imaju sportske objekte. Njihov uticaj u kreiranju atmosfere u kojoj se deca bave sportskim aktivnostima je ogroman.

Preporuke praktičnih politika za lokalnu samoupravu

- Revidiranje konkursa za finansiranje sportskih aktivnosti sa decom tako da se na jasan način navode da: osobe koje rade sa decom moraju da imaju odgovarajuće znanje i licence u skladu sa zakonom; organizator aktivnosti mora da ima akt o bezbednosti dece i zaštiti dece od nasilja. Radi realizacije ove preporuke, bilo bi uputno da opština obezbedi:
 - (a) Model akta o bezbednosti dece i zaštiti dece u sportskim aktivnostima;
 - (b) Program obuke za zaštitu dece od nasilja u skladu sa predviđenim modelima, a koji bi bio besplatno na raspolaganju svim zainteresovanim sportskim organizacijama u lokalnoj sredini.
- Imenovanje predstavnika iz oblasti sporta u lokalne timove za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja (tamo gde su formirani);
- Finansiranje programa osnaživanja učenika i preveniranja rizičnih ponašanja kroz sportske i edukativne aktivnosti i razvijanje zdravih životnih stilova;
- Finansiranje učešća dece iz marginalizovanih grupa u sportske aktivnosti koje se finansiraju iz budžeta lokalne samouprave;
- Uslovi za izdavanje objekata u svojini opštine licima koja organizuju sportske aktivnosti postojanjem opšteg akta kojim se definišu bezbednost i zaštita dece i posvećenost zaštiti dece.

¹⁸ Službeni glasnik RS br 129/2007, 83/2014- dr.zakon, 101/2016- dr zakon, 47/2018.

7. Vrednosti, principi i ciljevi na kojima treba da se zasniva sistem zaštite dece od nasilja u sportu

Vrednosti na kojima se zasniva sistem prevencije i zaštite od nasilja u sportu

Vrednosti na kojima počiva sistem definisani su u velikoj meri Zakonom koji propisuje da bavljenje sportom treba da bude *humano, slobodno i dobrovoljno, zdravo i bezbedno, u skladu sa prirodnom sredinom i društvenim okruženjem, fer, tolerantno, etički prihvatljivo, odgovorno, nezavisno od zloupotreba i ciljeva koji su suprotni sportskom duhu i dostupno svim građanima pod jednakim uslovima, bez obzira na uzrast, nivo fizičkih sposobnosti, stepen eventualne invalidnosti, pol i drugo lično svojstvo.*

Sistemu vrednosti koji je definisan u Zakonu predlažemo da se dodaju i posvećenost mirnom rešavanju sukoba, razumevanje, saradnja i jačanje posvećenosti celog društva i svih aktera za sigurnosti i dobrobiti dece.

Zakon takođe kaže da će organizacije u oblasti sporta i lica koja obavljaju stručno-vaspitni rad sa decom u tim organizacijama, kao i svi članovi i zaposleni u organizacijama u oblasti sporta, naročito promovisati ravnopravnost među decom i aktivno se suprotstavljati svim vrstama zloupotreba, zlostavljanja, diskriminacije i nasilja.

Svaki pojedinačni akt, obrazovni program, izjave, saopštenja i druge komunikacije treba da odišu tim setom vrednosti, a iskazivanje namera svakog pojedinačnog učesnika da su njegovi naponi usmereni ka očuvanju i promovisanju određenih vrednosti doprinose jasnoći pravila i izvesnosti očekivanja učesnika, te stoga ovakve izjave treba da budu deo pristupnih dokumenata, odnosno ugovornih obaveza svakog pojedinca.

Ciljevi politika za zaštitu dece od nasilja u sportu

Opšti cilj sistema zaštite bio bi da se omogući deci da bezbedno i pod zaštitom uživaju u sportu, u trenaznim i takmičarskim aktivnostima.

Specifični ciljevi za svaki dokument koji bude pripremljen i usvojen u okviru sistema zaštite dece od nasilja bi trebalo da budu posebno definisani. U predlogu praktičnih politika dajemo listu ciljeva koji bi trebalo da budu zajednički za sva dokumenta. Baziranjem zaštite na zajedničkim ciljevima u svim neophodnim dokumentima obezbeđuje se povezanost dokumenata kao preduslov njihove efikasne primene.

Predlog liste zajedničkih specifičnih ciljeva

- Jačanje vaspitne uloge sporta u razvoju pozitivnih društvenih vrednosti kod dece i mladih i promocija vaspitnih potencijala rekreativnih i sportskih aktivnosti na svim nivoima;
- Podizanje kompetencija (znanja, veština i stavova) sportskih stručnjaka, stručnjaka u sportu i nastavnika fizičkog vaspitanja i stručnih saradnika za fizičko vaspitanje za zaštitu dece i mladih od nasilja u rekreativnim i sportskim aktivnostima;

- Razvijanje svesti roditelja o ulozi sporta u vaspitavanju dece i mladih u skladu sa najboljim interesima dece i mladih;
- Obezbeđivanje bezbednih uslova za bavljenje rekreativnim i sportskim aktivnostima na nivou lokalnih zajednica.

Principi zajednički za sve akte, programe edukacije i druga dokumenta od značaja

Sistem treba da bude postavljen na najmanje sledećim principima:

- Svako dete ima jednaka prava na zaštitu od nasilja;
- Svako ima odgovornost da podrži zaštitu dece i aktivno doprinosi ostvarivanju njihovih prava;
- Sportske organizacije i savezi, organizatori sportskih priredbi su dužni da brinu o deci sa kojom rade, sa kojom su u kontaktu ili na koje utiče njihov rad;
- Sve radnje na zaštiti deteta preduzimaju se u njegovom najboljem interesu;
- Sve radnje na zaštiti dece se preduzimaju bez ikakve diskriminacije;
- U radu sa decom poštuje se njihovo pravo na učešće u donošenju odluka;
- Sve radnje, a naročito postupak zaštite, preduzimaju se uz puno pravo na privatnost dece;
- Svi podaci o deci dele se uz punu poverljivost prikupljenih podataka;
- Sve radnje se blagovremeno preduzimaju;
- Postupak zaštite se dosledno sprovodi;
- Svaki učesnik u sistemu sporta je dužan i prihvata punu odgovornost da osigura da programi i aktivnosti koje podržava, finansira, organizuje i /ili sprovodi ne nanose štetu deci, odnosno da decu ne izlažu riziku od nasilja i zlostavljanja, kao i da zbog bilo koje zabrinutosti koju ima u vezi sa bezbednošću dece komunicira sa nadležnim organima sportske organizacije i saveza, i prijavi nadležnim državnim organima;
- Sportske organizacije/savezi preuzimaju odgovornost da imaju propisane sankcije i posledice za lica koja ispolje nasilno ponašanje, odnosno svojim propustom dovedu do povređivanja deteta u okviru definicije pojma nasilja u sportu;
- Učešće roditelja u kreiranju sistema u realizaciji mera;
- Sportske organizacije i savezi sarađuju sa obrazovnim organizacijama i razmenjuju informacije o deci u najboljem interesu deteta, poštujući u punoj meri pravo na privatnost i poverljivost informacija;
- Transparentnost i dostupnost postupaka zaštite od nasilja i zlostavljanja. Transparentnost i dostupnost podrazumevaju:
 - (a) da željena, odnosno neželjena postupanja, budu jasno definisana u kodeksu ponašanja ili drugom aktu organizacije, saveza, opštine, ministarstva;
 - (b) da svaki učesnik u sportu prilikom potpisivanja ugovora, odnosno pristupnice ili drugog dokumenta kojim se uređuje njegov odnos sa sportskom organizacijom, bude upoznat sa zabranjenim, željenim postupanjima, i postupkom zaštite;
 - (c) da organizacije organizuju u kontinuitetu infosesije i obuke o pravilima i sistemu zaštite.

8. Intervencija u slučaju nasilja

Postupci intervencije koju treba propisati treba da budu bazirani na načelima i na postupku zaštite i reakcije na nasilje koji su definisanim Opštim protokolom za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja. **Postupak intervencije se može propisati na nivou ministarstva, s tim da obavezuje sve sportske organizacije, a moguće ga je uraditi na nivou organizacije, odnosno saveza.** Prilikom propisivanja procedura intervencije, ako se to radi na nivou organizacije ili saveza, kao model može poslužiti ovaj sadržan u ovom dokumentu koji bi bio prilagođen svakoj organizaciji posebno.

Principi intervencije:

Osim opštih principa na kojima je baziran ceo sistem zaštite, u samoj intervenciji treba se rukovoditi naročito sledećim principima:

- blagovremeno delovanje;
- dosledno sprovođenje postupka zaštite;
- saradnja sa drugim akterima u zajednici i nadležnim državnim organima;
- participacija dece i roditelja (kako učesnika u incident, tako i drugih u miru) koja je u interesu sve dece;
- zaštita prava na privatnost;
- dosledna primena prava na poverljivost informacija i zaštitu podataka o ličnosti.

Sistem intervencije je moguće uspostaviti i sa nacionalnog nivoa tako da se u podzakonskom aktu koji Zakon predviđa u cilju prepoznavanja nasilja, propiše i postupak intervencije na jednom opštijem nivou koju bi različiti savezi i organizacije prilagodili svojoj organizacionoj strukturi i potrebama. Dakle, moguća su dva pristupa – jedan centralizovani, koji bi potekao od nadležnog ministarstva i drugi – partikularni, koji bi potekao od organizacija ili granskih saveza. Važno je da u pogledu standarda zaštite, savezi i organizacije mogu propisati više, a nikako manje standarde zaštite od onih koji budu, nadamo se, utvrđeni na nacionalnom nivou.

Nadzor nad sprovođenjem

Celokupan sistem treba obezbediti sistemom nadzora. Spoljni nadzor je zavisan od oblika nadzora koje poznaje Zakon o sportu:

Upravni nadzor – njega vrše sportski inspektori koji bi mogli da kontrolišu da li se propisani postupci zaštite primenjuju u skladu sa zakonom i podzakonskim aktima.

Stručni nadzor – njega obavljaju istaknuti sportski stručnjaci, a tiče se kvaliteta rada sa decom. U tom smislu, predmet kontrole ovog nadzora mogli bi da budu efekti trenajnog procesa.

Predlažemo da obaveza svih nosilaca javnih vlasti bude da u ugovore koje potpisuju sa korisnicima budžetskih sredstava, a za realizaciju sportskih aktivnosti, kao jednu od obaveza predvide postojanje opšteg akta organizatora o zaštiti dece od nasilja, kao i postojanje bar jednog lica sa odgovarajućim licencama koje bi bile propisane, kao i formate za praćenje i izveštavanje.

Unutrašnji nadzor zavisice od veličine organizacije, a treba da prati mehanizme unutrašnjeg nadzora i za druga pitanja u organizacijama.

9. Preventivne aktivnosti

Sport ima naglašenu preventivnu ulogu koja mu je priznata i u Strategiji za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine. Preventivne aktivnosti treba planirati i sprovoditi uz punu primenu principa participacije svih aktera, uključujući i same mlade sportiste i decu u sportskim aktivnostima. Promotivne aktivnosti dobijaju na snazi ukoliko redovno i planski komuniciraju sa javnošću i ukoliko se mediji uključe u promotivne aktivnosti. Treba podsticati saradnju sa medijima i promovisati aktivnosti putem socijalnih medija.

Prevenција se postiže i planiranjem zaštitnih aktivnosti i mera kroz **godišnji plan rada organizacija i saveza**, potom **praćenja i evidencije** oblika i učestalosti nasilja nad i među decom i mladima u rekreativnim i sportskim aktivnostima i redovnu **analizu** tih podataka na osnovu koje se radi **evaluacija** preuzetih postupaka i mera na nivou sportske organizacije, opštine, opštinskog saveza ili nacionalnog granskog saveza. Evaluacija treba da, između ostalog, obuhvati stepen zadovoljavanja detetovih zdravstvenih i razvojnih potreba, potreba za kretanjem, fizičkim vežbanjem i igrom, promena u stavovima i ponašanju roditelja, promene u stavovima i ponašanjima sportskih stručnjaka i stručnjaka u sportu kao nosilaca sportskih aktivnosti i promena u sistemu vrednosti o značaju fizičkog vežbanja za zdravlje deteta.

Potencijal sporta za preventivne aktivnosti i vaspitni rad sa decom je nemerljiv. Ipak, primeri preventivnih aktivnosti koje sadrži ovaj dokument obuhvataju minimalan set aktivnosti koje je neophodno organizovati da bi se sistem zaštite održavao i pratili efekti njegovog postojanja. Lista aktivnosti može biti proširena na mnogo načina i time pomenuti potencijal iskorišćen u znatnoj meri.

Preventivne aktivnosti sportskih organizacija

- Osiguravanje odgovarajućeg nivoa kvalifikacija i obučenosti sportskog stručnjaka i stručnjaka u sportu za rad sa decom i mladima;
- Obezbeđivanje neophodnih uslova za bezbedan i kvalitetan rad sa decom i mladima (povoljni termini, usklađenost sa školskim obavezama, prostorije urađene u skladu sa standardima sporta u pogledu bezbednosti);
- Informisanje mladih sportista i roditelja o tome šta je nasilje;
- Informisanje mladih sportista i roditelja o procedurama za reagovanje (intervenciju) u situacijama nasilja u rekreativnim i sportskim aktivnostima;
- Saradnja sa lokalnom samoupravom, sportskim centrima, sportskim organizacijama i drugim akterima u sprovođenju sportskih programa.

Preventivne aktivnosti u koje su uključeni roditelji

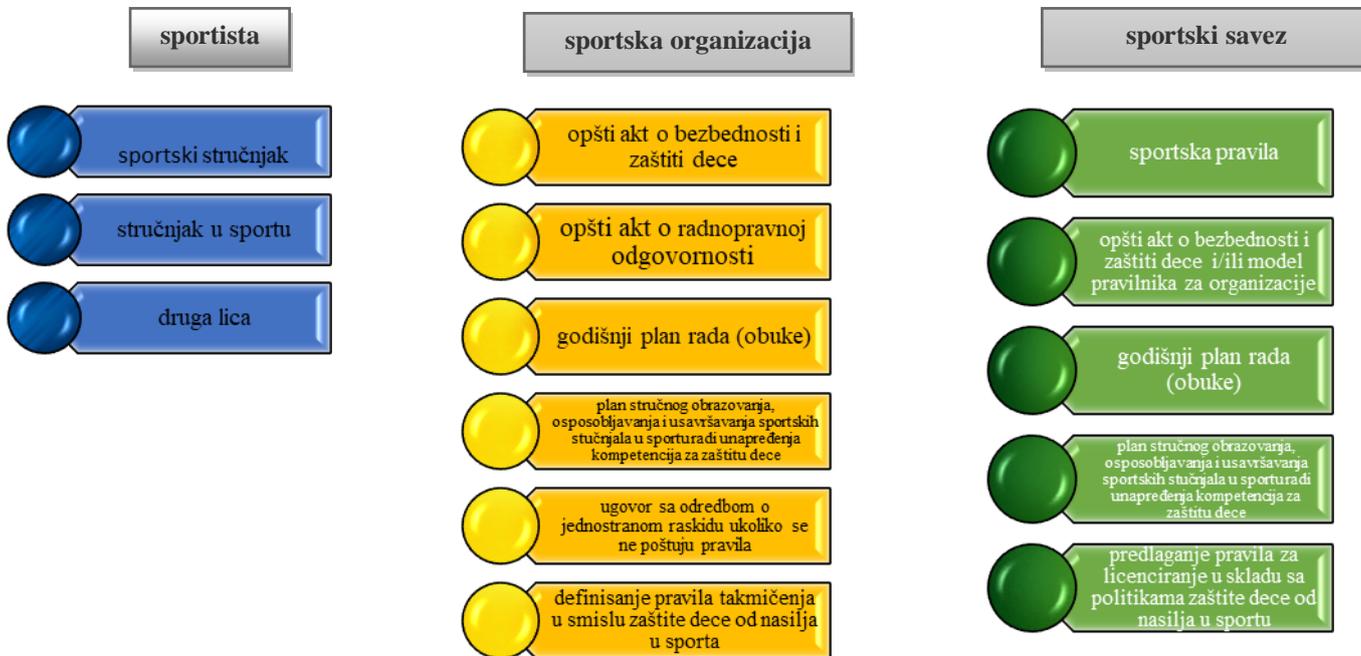
- Uključivanje roditelja u aktivnosti sportskih organizacija;
- Upoznavanje roditelja sa pravilima ponašanja svih učesnika na sportskim aktivnostima;
- Upoznavanje roditelja sa mogućim pozitivnim i negativnim posledicama koje njihovo ponašanje može izazvati kod dece i mladih;
- Jasno i pravovremeno informisanje roditelja o pravilima sportske organizacije i postupku intervencije kod uočenog nasilja;
- Uključivanje roditelja u edukaciju o:

- (a) vrednostima sporta i značaju celoživotnog bavljenja sportom;
- (b) poštovanju i uvažavanju trenera, sudija, delegata i sportiste;
- (c) značaju fer-pleja;
- (d) ponašanju na sportskim događajima, navijanju i drugim temama važnim za zaštitu dece i mladih od nasilja.

Slične aktivnosti se mogu preduzeti i na nivou saveza ili lokalnih samouprava.

A Predlog normativnog usklađivanja radi postavljanja sistema zaštite dece od nasilja u sportu

Šema normativnog uređenja zaštite dece od nasilja u sportu:

Vlada Republike Srbije

Revizija Opšteg protokola za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja

Lokalna samouprava

Definisanje konkursa za izdavanje prostora, kao i finansiranje programa u skladu sa politikama zaštite dece od nasilja

Model opštih akata o bezbednosti dece i zaštiti od nasilja za organizacije koje žele da koriste sredstva lokalne samouprave

Ministarstvo omladine i sporta Republike Srbije

Izrada pravila za licenciranje u skladu sa politikama zaštite dece od nasilja u sportu u saradnji sa savezima

Izrada modela pravilnika za organizacije (alternativno ili u saradnji sa savezima)

Definisanje konkursa za finansiranje programa u skladu sa politikama zaštite dece od nasilja

Pravila za licenciranje u skladu sa politikama zaštite dece od nasilja

Pravilnik o bližim uslovima i načinima prepoznavanja oblika zlostavljanja, zloupotrebe, diskriminacije i nasilja nad decom u sportu

B Zbirni pregled preporuka

Preporuke za sportske organizacije

- Usvajanje opšteg akta koji bi sadržao pravila ponašanja, principe zaštite, kao i postupak intervencije u slučaju prijavljenog/uočenog nasilja, nadzor, praćenje, evaluaciju, preventivne aktivnosti i edukaciju (predlog sadržine akta je sastavni deo ovog dokumenta);
- Predvideti da nepostupanje prema navedenom opštem aktu predstavlja povredu radne obaveze lica angažovanih po ugovoru o radu;
- Pravila ponašanja iz opšteg akta predvideti kao sastavni deo ugovora lica angažovanih po drugom osnovu (a ne po osnovu ugovora o radu) i predvideti nepoštovanje ovih pravila kao osnov za jednostrani raskid ugovora od strane sportske organizacije;
- Pravila ponašanja su deo dokumenta kojima dete pristupa sportskoj organizaciji (prilog uz ugovor ili pristupnicu);
- Jasno komunicirati sa roditeljima i decom o tome šta je nasilje i kako izgleda postupak zaštite od nasilja (kroz edukacije i pisani materijal);
- Raditi sa decom na prevenciji nasilja i usvajanju zdravih stilova života kroz sportske aktivnosti.

Preporuke za Sportski savez i nacionalne granske saveze u pogledu zaštite dece

- Propisati minimalne standarde zaštite za sportske organizacije koje su deo saveza;
- Utvrditi mehanizme nadzora, izveštavanja o zaštiti dece;
- Podržati edukacije kroz podršku sportskim organizacijama;
- Podržati edukacije kroz definisanje licencionih uslova za rad sa decom koji bi obuhvatili i edukaciju u pogledu zaštite dece;
- Postarati se za nove nacionalne strategije razvoja sporta koje sadrže i ciljeve u pogledu bezbednosti i zaštite dece od nasilja.

Preporuke za postupanje Ministarstva

- Da u uslovima finansiranja saveza i organizacija predvidi da se najpre mora obezbediti da organizacija, odnosno savez, imaju akt o bezbednosti i zaštiti dece od nasilja;
- Da u okvirnom planu i programu za edukacije sportskih stručnjaka koji stiču dozvole za rad sa decom bude predviđena i obavezna edukacija u pogledu bezbednosti i zaštite dece od nasilja;
- Da se usvoji podzakonski akt - pravilnik o bližim uslovima i načinima prepoznavanja oblika zlostavljanja, zloupotrebe, diskriminacije i nasilja nad decom u sportu (koji bi eventualno sadržao i osnovne elemente postupka zaštite).

Preporuke praktičnih politika za visokoškolske ustanove

- Važno je da visokoškolske ustanove koje su akreditovane pripreme kvalitetne programe obuka koje bi bile deo kontinuirane edukacije, kao i bazične edukacije za rad sa decom. Saradnja sa organizacijama koje imaju iskustva u tome, kao i sa obrazovnim ustanovama u kojima se sistem zaštite primenjuje godinama unazad bio bi preporučljiv.

Preporuka za Vladu Srbije

- Revidirani tekst Opšteg protokola za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja treba da se proširi i na oblast sporta.

Preporuke praktičnih politika za lokalnu samoupravu

- Revidiranje konkursa za finansiranje sportskih aktivnosti sa decom tako da se na jasan način navode da: osobe koje rade sa decom moraju da imaju odgovarajuće znanje i licence u skladu sa zakonom; organizator aktivnosti mora da ima akt o bezbednosti dece i zaštitu dece od nasilja. Radi realizacije ove preporuke, bilo bi uputno da opština obezbedi:
 - (a) Model akta o bezbednosti dece i zaštiti dece u sportskim aktivnostima;
 - (b) Program obuke za zaštitu dece od nasilja u skladu sa predviđenim modelima, a koji bi bio besplatno na raspolaganju svim zainteresovanim sportskim organizacijama u lokalnoj sredini;
- Imenovanje predstavnika iz oblasti sporta u lokalne timove za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja (tamo gde su formirani);
- Finansiranje programa osnaživanja učenika i preveniranja rizičnih ponašanja kroz sportske i edukativne aktivnosti i razvijanje zdravih životnih stilova;
- Finansiranje učešća dece iz marginalizovanih grupa u sportske aktivnosti koje se finansiraju iz budžeta lokalne samouprave;
- Postavljanje uslova za izdavanje objekata u svojini opštine, onim sportskim organizacijama koje imaju akt kojim se definišu bezbednost i zaštita dece.

C. Predlog elemenata opštih akata organizacija/pravilnika

Ovakav dokument treba da usvoje sportske organizacije, odnosno sportski savezi, a lokalne samouprave predvide kao model i uslov na konkursima za finansiranje programa, u cilju definisanja minimalnih standarda rada sa decom u pogledu zaštite od nasilja.

Iskustva međunarodnih saveza i pojedinih politika koje se odnose na zaštitu dece tokom bavljenja sportskim aktivnostima upućuju na to da je korisno imati jednostavan, instruktivan dokument u kome se taksativno i veoma operativno rešava niz praktičnih pitanja u svakoj sredini. Navodimo listu pitanja koja treba urediti ovakvim jednim aktom.

C.1 Pravila izbora profesionalaca i volontera koji rade sa decom

Ovaj deo pravilnika mora biti baziran na pravilima licenciranja sportskih stručnjaka koji je definisan Zakonom. Prvi segment koji se uređuje su **posebni uslovi koje lice treba da ispunjava (c.1.1)**. Svaki savez/klub zadržava pravo da svoje standarde unapredi u skladu sa zakonom, na primer dodajući pravilo da lice nije osuđivano za krivična dela protiv maloletnih lica, odnosno krivična dela sa zaprećenom kaznom preko 10 godina zatvora, odnosno da se protiv njega ne vodi krivični postupak ili istrage za tu vrstu krivičnih dela.

- Osim uslova, ovaj deo bi trebalo da sadrži i **postupak odabira i provere važnih podataka (c.1.2)** lica koja rade sa decom (dokazivanje ispunjenosti uslova).
- Uputno je definisati i **predlog sadržine izjave o posvećenosti zaštiti dece (c.1.3)** koja bi bila sastavni deo ugovora svakog volontera i profesionalnog zaposlenog/angažovanog lica, bilo sportskog stručnjaka ili stručnjaka u sportu.
- **Obavezu da se pri zaključenju ugovora sa angažovanim licima njima predoči navedena izjava i utvrđena politika zaštite dece (c.1.4)**, kao i da svaki ugovor sadrži odredbe da je nepridržavanje pravila jedan od raskidnih uslova ugovora (c.1.5).

C.2 Pravila ponašanja u odnosu na decu

Ovaj set pravila treba da sadrži nekoliko segmenata:

- **Opšta pravila ophođenja (c.2.1)** koja važe za sve učesnike: decu, sportske stručnjake, roditelje, zvaničnike, stručnjake u sportu, pomoćne radnike.
- **Pravila ophođenja između dece (c.2.2)**.
- **Pravila ophođenja prema roditeljima i pravila ophođenja roditelja (c.2.3)** (a koja pravila bi bila deo ugovora koji se potpisuju prilikom otpočinjanja aktivnosti sa decom, odnosno pristupanja klubu).
- **Opšta pravila postupanja trenera-instruktor-drugih lica (c.2.4)** (koja u izvesnoj meri zavise od sporta).
- **Posebna pravila postupanja prema deci trenera-instruktor-drugih lica (c.2.5)** (u izvesnoj meri zavise od sporta).

C.3 Organizacija poslova zaštite dece

Poželjno je da svaki savez i klub ima lice/tim koje je zaduženo za obavljanje i koordinaciju poslova (c.3.1) u pogledu primene i kontrole primene pravilnika. Poželjno je da se navedenim pravilnikom definiše šta su poslovi/odgovornosti, odnosno nadležnosti ovog lica. Ceo sistem zaštite dalje bi se odvijao pod nadzorom i po inicijativi ovog lica koje se može zvati koordinator ili slično. Pravilnikom treba pažljivo urediti i način komunikacije ovog lica u odnosu na odgovorno lice u klubu/savezu koje je predstavnik sportske organizacije, odnosno saveza u odnosu sa trećim licima.

Poželjno je da klub/savez na svojoj internet prezentaciji, kao i na drugim mestima preko kojih se vrši obaveštavanje roditelja/dece obavesti sve učesnike o licu odgovornom za bezbednost dece, sa svim kontaktima (najmanje telefon i email), kao i licu kojem se mogu obratiti u hitnim slučajevima

kada je lice odgovorno za bezbednost nedostupno (zamenik). Ovaj segment nazvaćemo **komunikacija sa korisnicima (c.3.2)**

C.4 Aktivnosti na unapređivanju bezbednosti dece

Pravilnik bi trebalo da sadrži odrednicu da će godišnji plan rada saveza/kluba sadržati **godišnji plan preventivnih aktivnosti** (c.4.1) radi unapređenja bezbednosti i zaštite dece. Na ovom mestu postoji dodirna tačka između Strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. od 2023. godine, operativnog akta svake sportske organizacije.

Isto tako, **godišnji izveštaji o radu** (c.4.2) trebalo bi da sadrži izveštaj o sprovedenim aktivnostima na unapređenju bezbednosti i zaštite dece, kao i statistiku o postupcima zaštite koji su sprovedeni.

C.5 Posebna pravila u organizaciji aktivnosti za izbegavanje rizika u bezbednosti dece na takmičenjima i aktivnostima u organizaciji sportske organizacije /saveza uključujući i bezbednost u saobraćaju (prevozu dece)

U ovom segmentu pravilnika bila bi najmanje uređena sledeća pitanja:

- opšta pravila u pogledu prelaska i podele odgovornosti, za bezbednost deteta, roditelja i lica angažovanih od strane sportske organizacije (c.5.1);
- pristup prostoru za presvlačenje (c.5.2);
- fotografisanje i snimanje (c.5.3);
- obavljanje lekarskih pregleda (c.5.4);
- prevoz i smeštaj dece (c.5.5).

C.6 Pravila i postupak zaštite dece od nasilja, a koji bi bio oslonjen na Opšti protokol i eventualna pravila propisana na nivou saveza ili na nacionalnom nivou

U ovom momentu nije jasno kakva će biti predložena sadržina pravilnika čije donošenje Zakon predviđa. Iz naziva se jedino pouzdano utvrđuje da će on sadržati definicije pojava koje neće biti dopuštene, kao i instrukcije kako ih prepoznati. Da li će navedeni pravilnik sadržati i opis postupka zaštite nakon prepoznavanja, u ovom momentu nije nepoznato, stoga na ovom mestu dajemo pregled elemenata koje je u tom smislu smatramo da je poželjno da sadrže interni klupski/pravilnici saveza. Smatramo, takođe, da sva ova pitanja treba da reši pomenuti pravilnik da bi se postigao izvestan stepen ujednačenosti u postupanju, pre svega imajući u vidu da će sportske organizacije za svaki ozbiljniji incident biti upućene na meru podrške u društvu, a koja se sastoji od policije, centara za socijalni rad, zdravstvenog sistema, tužilaštva, pa je u tom smislu korisno da interne pravila ne budu previše raznolika.

Važno je napomenuti da predmetni pravilnici ne bi trebalo da se odnose na protivpožarnu zaštitu i bezbednost prostorija u kojima deca treniraju, a koja su obezbeđena u skladu sa posebnim zakonom. Pravilnik ne bi trebalo da se odnosi ni na tehničku opremljenost rekvizita, sprava i terena, a koja se uređuje posebnim pravilima saveza.

Predloženi cilj pravilnika i inače cilj svih aktivnosti koja se tiču zaštite dece (c.6.1)

Da omogući deci da bezbedno i pod zaštitom uživaju u sportu i trenaznim i takmičarskim aktivnostima. Svaki učesnik bi trebalo da izrazi svoju punu posvećenost ovom cilju.

Definisanje pojave nasilja (c.6.2)

Kako podzakonski akt ministarstva koji je predviđen zakonom treba da sadržati definicije i pojavne oblike nasilja, predloženi pravilnici se moraju referisati na njega i preuzeti definicije koje su u njemu date. Ukoliko pojedina organizacija želi da uredi sistem zaštite pre donošenja pomenutog podzakonskog akta, definicije može preuzeti iz već postojećih dokumenata ili modela dokumenata, kao i iz seta definisanih poželjnih ponašanja (pravila ponašanja).

Postupak kod prijave/uočenog nasilja (c.6.3)

Prijem pritužbe (c.6.3.1)

Pravilnik bi trebalo da definiše postupak primena pritužbe. Osim opisa prijema pritužbe, potrebno je posebno urediti, odnosno sugerisati, kako se osoba koja prima pritužbu ophodi prema detetu kada prima pritužbu.

Postupak po prijemu pritužbe (c.6.3.2) – u ovom delu pravilnika potrebno je definisati kako se pritužba beleži, predvideti eventualne forme za lakše beleženje sadržaja pritužbe, sa kim i u kojim rokovima se vrše konsultacije i prikupljaju potrebni podaci radi donošenja sledeće odluke: **prosleđivanje pritužbe izvan sportske organizacije kada je to potrebno, preduzimanje internih mera.**

Odluka o meri koja se preduzima (c.6.3.3)

U svakom postupku zaštite sportska organizacija će biti u situaciji da donosi i interne mere, i to tri grupe mera:

- mere u odnosu na učinioca koji je lice angažovano od strane sportske organizacije za rad sa decom;
- mere u odnosu na drugog sportistu, učinioca nasilja;
- mere podrške konkretnom detetu i svoj deci u klubu, drugim učesnicima.

Sprovođenje donete odluke (c.6.3.4)

Izuzetno je važno da se pravilnikom definiše način na koji se sprovode izrečene mere, a naročito kada one iziskuju kontinuitet u realizaciji. Ova pravila uključuju i eventualnu evaluaciju i promenu mera u skladu sa potrebom.

Hitna intervencija (c.6.3.5)

Postoje situacije u kojima je neophodno hitno zbrinjavanje deteta čija je bezbednost ugrožena bez obzira na to da li je to posledica nasilja ili naprosto sticaja okolnosti. Radi blagovremenosti u delanju i izbegavanju konfuzije, uputno bi i korisno bilo da pravilnik sadrži i koje aktivnosti lice ili lica koja su prisutna preduzimaju i kojim redosledom.

Literatura i izvori prava

Zakon o ratifikaciji konvencije o pravima deteta „Službeni list SFRJ” – dodatak: Međunarodni ugovori, broj 15/90 i „Službeni list SRJ” – dodatak: Međunarodni ugovori, br. 4/96 i 2/97)

Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020 -2023 godine, „Službeni glasnik RS” broj 80/20.

Pravilnik o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje, „Službeni glasnik RS” br. 46/2019 i 104/2020

Opšti protokol za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja

„Službeni glasnik RS” br. 85/2005, 88/2005 –ispr, 107/2005 –ispr, 72/2009, 111/2009 I 121/2012

Porodični zakon, „Službeni glasnik RS” br. 18/2005 i 72/2011

Zakon o socijalnoj zaštiti „Službeni glasnik RS” br. 24/2011

Krivični zakonik, „Službeni glasnik RS” br. 85/2005, 88/2005- ispr, 107/2005- ispr, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019

Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja „Službeni glasnik RS” br. 72/2009, 52/2011 i 55/2013

Pravilnik o zabranjenim postupanjima zaposlenih u socijalnoj zaštiti, „Službeni glasnik RS” br. 8/2012

Zakon o policiji „Službeni glasnik RS” br. 6/2016, 24/2018, 87/2018

Zakon o lokalnoj samoupravi, „Službeni glasnik RS br“ 129/2007, 83/2014-dr zakon, 101/2016- dr.zakon, 47/2018

Zaštita dece od nasilja u sportu – pregled, UNICEF, Innocenty istraživački centar , 2010.

Baćanac, Lj. (2010). *Psihosocijalni i situacioni faktori agresivnog i nasilnog ponašanja trenera, sportista i roditelja sportista*. Doktorska teza, Filozofski fakultet univerziteta u Beogradu, Odeljenje za psihologiju.

Istraživanje Centra za prava deteta u okviru projekta „Prevencija konflikata i nasilnog ponašanja prema i među decom i mladima u sportu kao delu lokalne zajednice” koga je Centar za prava deteta realizovao u saradnji sa Nemačkom organizacijom za internacionalnu saradnju GIZ (GmbH) – projekat „Jačanje struktura za osnaživanje i participaciju mladih u Srbiji“ i Ministarstvom omladine i sporta Republike Srbije

Model protokola za zaštitu dece i mladih od zlostavljanja rekreativnim i sportskim aktivnostima, Centra za prava deteta, Beograd https://cpd.org.rs/wp-content/uploads/2017/10/Model_protokola_sr-latin.pdf

Preporuka br P (92) 14 REV Komiteta ministara Saveta Evrope državama članicama o revidiranom Kodeksu sportske etike (Usvojena od strane Komiteta ministara 24. septembra 1992. na 480. sastanku zamenika ministara i revidirana na njihovom 752. sastanku 16. maja 2001. godine.